

camii, iki mescid, iki han ve bir hamama karşılık mektep, medrese ya da tekke bulunmamaktadır. Kasabada müslümanların azınlıkta kaldığını ve bütün hıristiyan nüfusun Bulgar olduğunu söylemesi ilgi çekicidir. Kasabaya dair tasvirinin büyük kısmı, kurşun kaplı kubbeleriyle oldukça haşmetli ve heybetli olan Papa Valandiva Manastırı hakkındadır. Gerçekte ise bu manastır Valandova yakınında değil hemen yanındaki Ustrumca yakınındadır ve Ustrumca Piskoposluğu'nun (Tiberiopolis) merkezi olan Vodoca Manastırı'dır. Manastırın içinde X. yüzyıldan kalma, XI. yüzyılın sonlarında tekrar inşa edilip genişletilen büyük ve heybetli bir kilise vardır, bölgenin hâlâ yüksek kalitede fresk kalıntılarına sahip olan en büyük tarihî eseridir. Valandova çevresinde bu büyüklükte ve kalitede başka bina hiç olmamıştır. Savaşlar ve depremler (özellikle de 1934 Martında olan) yüzünden Vodoca harap olsa da sonraki dönemlerde çok titiz bir şekilde restore edilmiştir.

1865 yılında George von Hahn bölgede 1247 müslüman ve 512 hıristiyan hânesi olmak üzere toplamda 1759 hânenin bulunduğu bahseder. 1865-1900 arasındaki otuz beş yılda önemli değişim meydana geldi. Toplam hâne sayısı 2698'e yükseldi. 1570'te sadece Türkler'den oluşan üç köy varken artık Türk ismi ve müslüman nüfusuyla toplam on beş köy mevcuttur. Ayrıca 1665'te kısmen hıristiyan nüfus barındıran köyler (Kalučkovo, Plavuš ve Udovo) tamamıyla müslümanlaşmıştı. Vasil Kančov'un 1900 yılına ait istatistikleri Valandova'nın otuz bir yerleşim yerinde 8620 müslüman Türk nüfusun, 3340 Bulgar hıristiyanın ve 230 müslüman Çingene'nin bulunduğunu göstermekte, bu da % 73'ü müslüman olan 12.190 nüfus anlamına gelmekteydi. Bu durum kısa za-

man içerisinde dramatik bir şekilde değişecekti.

1912-1913 Balkan savaşları boyunca Valandova yöresi ve özellikle kuzey kısmı büyük ölçüde boşaldı. Bir Avusturya askerî haritasında Arazlı, Güleli, Kara İlyaslı, Kayalı, Veyselli adlı Türk köyleri terkedilmiş harabeler olarak gösterilir. Tamamıyla müslüman nüfuslu Kalučkovo ile karışık nüfuslu ve aslen bir Slav köyü olan Čestovo da ortadan kalkmıştı. Büyük Türk-hıristiyan köyü Kalkovo artık tamamıyla hıristiyanlardan ibaret nüfusa sahipti ve adı Josifovo olarak değiştirilmişti. 1900 yılına kadar tamamen müslüman olan Udovo köyü ise saf bir Bulgar / Makedon yerleşimi haline gelmiştir. 1950'li yıllardan sonra Tito sınırları açınca Valandova bölgesinden birçok Türk nüfus Türkiye'ye göç etti. Gorno Sobri (Sobra-i Bâlâ), Kayalı, Buluntulu gibi köyler ortadan kalktı. Buna rağmen Türk nüfusun bir kısmı burada kalmakta ısrar etti ve günümüze ulaştı. Türk yer adlarının çoğu değiştirilmedi, bazan değişerek de olsa (Kazandol = Kızıldoğancı gibi) devam etti. 1972'de terkedilmiş olarak gösterilen Buluntulu 1985'te yeniden canlandı. 1972 yılına ait Vlado Kartov'un haritası hâlâ on bir köyün tamamen ya da kısmen müslüman nüfusa sahip olduğunu gösterir. 1980'lerin ayrıntılı Yugoslav haritalarında da Kazandol, Buluntulu, Dorloboş gibi köylerde, Valandova'da hâlâ camilere işaret edilmektedir. 1931 yılının Mart ayında şiddetli bir deprem küçük kasaba Valandova'yı ve Brajkovci, Furka, Josifovo, Pirovo ile Udovo adlı köyleri tamamen yok etti. Daha sonra buralar yeniden inşa edildi, fakat geçmişe ait hiçbir anıt -Valandova'daki XIV. yüzyıla ait Aziz George Kilisesi hariç- kalmadı. Bugün geçmişi sadece yer adları yansıtır. Valandova idarî sınırları içinde 2002 sayımlarına göre 1333'ü Türk,

toplam 11.890 nüfus mevcuttu. Bu idarî birimin merkezi olan kasabada ise 4402 kişi yaşamaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Cizye Defteri, Sofia, National Library Kiril and Methodius, Or. Otdel, BL 2/1; *Turski Dokumenti za Istorijata na Makedonskiot Narod: Opširen Popisen Defter za Küstendilski ot Sandjak, 1570* (ed. A. Stojanovski), Skopje 1982, V/4, s. 329-373; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme* (Dağlı), VIII, 333-334; J. G. von Hahn, *Reise durch die gebiete des Drin und Wardar im auftrage der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften unternommen im Jahre 1863*, Wien 1869, s. 66, 71; J. Ivanov, *Severna Makedonija* (ed. D. J. Biserov), Sofia 1906, s. 209-212; a.mlf., *Bulgarski Starini iz Makedonija*, Sofia 1931, s. 550-555; *Report of the International Commission to Inquire into the Causes and Conduct of the Balkan Wars*, Washington 1914, s. 315; *Grcki Izvori za Bulgarskata Istorija*, Sofia 1965, VI, 40-44; V. Kartov, *Valandovo i Valandovsko niz istorijata*, Skopje 1972, s. 29-33, 42-45, 48-49; P. Miljković-Pepelk, *Kompleksot crkvi vo Vodoča*, Skopje 1975; M. Kiel, *Art and Society of Bulgaria in the Ottoman Period*, Assen 1985, s. 12, 67-69; J. V. A. Fine, *The Late Medieval Balkans*, Ann Arbor 1987, s. 28-29, 32-33, 86-87, 94-99, 102-106, 113-114, 222, 288; S. Čurčić, *Architecture in the Balkans from Diocletian to Süleyman the Magnificent*, New Haven 2010, s. 331-334, 407-408; A. Kuzev, "Die Beziehungen des Königs von Vidin Ivan Sratsimir zu dem osmanischen Herrscher", *EB*, VIII/3 (1971), s. 121-124; M. Sokolowski, "Za Jurucite i Juruckata organizacija vo Makedonija", *Istorija*, IX/1, Skopje 1973, s. 85-99; A. Stojanovski, "Administrativno-teritorijalnata podelba na Makedonija pod osmanskata vlast do krajot na XVII v.", *Glasnik na Institutot za Nacionalna Istorija*, XVII/2, Skopje 1973, s. 129-145; T. Tomoski, "Valandovski Hisar", *Zbornik na Arheološkiot Muzej na Makedonija*, VI-VII, Skopje 1975, s. 271-278; *Kâmûsü'l-a'lâm*, IV, 3028; F. Doflein, *Mazedonien*, Jena 1921, s. 74-76.

MACHIEL KIEL

VARADİN

Sırbistan'da
tarihî bir yerleşim yeri.

XX. yüzyılın başlarında Valandova'yı gösteren bir fotoğraf

Tuna'nın sağ yandaki sahilinde yer alıp Sırpça'da Petrovaradin, Almanca'da Peterwardein, Macarca'da Pétervárad olarak anılır. Sırbistan'ın Voyvodina bölgesinde, günümüzde Novisad şehrinin doğusunda bu şehre köprülerle bağlı ve onun bir semti durumundadır. Belgrad'dan gelen ve Novisad'dan geçerek Budapeşte'ye ulaşan "imparatorluk yolu" üzerinde bulunur ve hem kara yolu hem Tuna su yolu sebebiyle tarih boyunca askerî ve ticarî öneme sahip olmuştur. Varadin'in kapladığı yerdeki yerleşimin tarihi Romalılar'a kadar iner. Burada Mithra kalıntılarının mevcut olduğu yer, Romalılar tarafından I. yüzyıla doğru genişletilerek Cusum adıyla sürekli

asker bulundurulmuş bir üs haline getirildi. V. yüzyılda Hun hâkimiyetinin ardından I. Haçlı Seferi sırasında Petricum, Bizans İmparatoru Manuel Komnenos'un Macarlar'la yaptığı savaşlar döneminde Petrikon adıyla anıldı. Kısa bir süre Bizans egemenliğinde kaldıktan sonra Macarlar'ın idaresine giren kale ve şehir IV. Kral Bela tarafından Cisterciens rahiplerine bağışlandı (1237). Rahipler burada ünlü Belefontis de Monte Varadinpetri Manastırını kurdu. Varadin ve manastır 1439'dan itibaren Maçva Banlığı'nın hâkimiyetine geçti.

Varadin, Osmanlı idaresine Kanûnî Sultan Süleyman'ın Mohaç seferi sırasında girdi. Stratejik önemi dolayısıyla kalenin alınması uygun görülünce Vezîriâzam Makbul İbrâhim Paşa, Varadin'i hem Tuna nehri hem de kara tarafından kuşattı. Tomar Pavli'nin savunduğu Varadin Kalesi iç kale ve aşağı kale olmak üzere iki kaleden oluşuyordu. İç kale (yukarı kale) Tuna'dan 49 m. yükseklikte, üç tarafı nehre uzanan sert bir kayanın üzerinde yer alıyordu. Aşağı kale ise bu kayanın kuzey eteğindeydi. Osmanlılar önce kalenin dış mahallerini aldılar ve on dört günlük bir kuşatmanın ardından 17 Şevval 932'de (27 Temmuz 1526) kaleyi de ele geçirdiler. Kalenin içine muhafız konuldu ve kadı tayin edildi. Fetihden sonra bizzat Kanûnî Sultan Süleyman tarafından Srem (Sirem) sancak beyinin hassı kabul edilerek 150 akçe pâye ile kaza haline getirildi. Osmanlı idarî sistemi içinde XVI. asırdan itibaren Budin eyaletinde Srem sancağına bağlı kadılık merkezi oldu (1541). Bu durum XVII. yüzyılın ilk yarısına kadar sürdü. Varadin kazasına bağlı başlıca nahiyeler Varadin, Karlovçi, Novasel, Kameniča, Varasova, İştfan Arhandel, Bukovaç, Dunbova, Sentit, İvraçevi, Andriyeva, Levadinçi, Beçin ve Rim adlarını taşıyordu.

Varadin nahiyesine müslüman nüfus da yerleştirilmişti. Tahrir defterlerine göre Varadin Kalesi'nde topçu, neccâr, cebeci ve humbaracı olmak üzere 300 nefer bulunmaktaydı. Varoştaki iskeleler daha çok geçiş için kullanılmakta, burada yaşayan gayri müslim reâyâ Tuna üzerinde sefer sırasında kurulan köprü hizmetinde istihdam edilmekteydi. Kale dışında müslüman ve gayri müslim evleri vardı; hepsi tahta örtülü, geniş, yer yer bahçeli evlerdi. Mahalle mescitleri, üç medrese, dört adet sıbyan mektebi mevcuttu. Burada oturanların çoğunluğu tüccar ve gemiciydi. İskele başında tüccarlara ait büyük bir han bulunuyordu, ancak bedesteni yoktu. Varadin, Osmanlı idaresinde kaldığı

161 yıl boyunca batıya yönelen Osmanlı ordusunun sefere gidişinde ve dönüşünde konakladığı bir mahal olarak önemini korudu. Ancak bu konumu savaşlardan etkilenmesine, ahalinin bölgeyi sık sık terketmek zorunda kalmasına yol açıyordu. İlk defa Viyana Kuşatması dönüşünde burada konaklayan ordu Budin'den gelirken Tuna üzerinde kurulan köprülerden geçerek yedi gün sonra Varadin'e ulaşmıştı (6 Kasım 1529). 1596'da Eğri seferine giderken ve dönerken Osmanlı askeri yine Varadin Kalesi'nde konakladı. Osmanlı ordusu, 1598'de çıktığı Varad seferi dönüşünde Segedin tarafından Tuna üzerinde kurulan köprü ile Varadin tarafına geçti. 1599'da gerçekleştirilen Uyvar seferi dönüşü, sefere katılan Tatar askerleri Kırım'a dönmek üzere Sombor'dan Varadin Kalesi'ne geçerken Osmanlı ordusu da Budin, Haçova, Sombor üzerinden Varadin'e ulaştı ve burada yeniçerilere mevâcibleri dağıtıldı. Yine 1602 yılında Erdel seferine katılan Tatar Hanı II. Gazi Giray ile birlikte çok sayıda Kırım askeri Varadin'de Osmanlı ordusuna katıldı.

1094 (1683) yılında Viyana Kuşatması'nı takip eden yıllarda seferlerin yoğunluğu sebebiyle sık sık el değiştiren Varadin bazan geçiş alanı, bazan da Avusturya askerlerinin sağlam bir üssü oldu. 1686'da Kutsal İttifak askerleri Budin ve Segedin'i muhasara ettiği sırada Sadrazam Sarı Süleyman Paşa kumandasında Osmanlı birlikleri Segedin'e yardım ve erzak götürmek için Varadin'den Zenta tarafına geçti, ancak başarısız olarak Varadin'e döndü. 1098 (1687) yılında Sadrazam Sarı Süleyman Paşa 40.000 kişilik ordusuyla Belgrad'dan Zemun'a, oradan Varadin'e, buradan da Ösek'e kadar ilerledi. Avusturya ordusu da Ösek Kalesi'ni kuşatmak

için Drava nehri üzerinden geçti. Osmanlı askerleri, Mohaç ovası yakınlarında 12 Ağustos 1687'de uğradığı ağır yenilgiden sonra geri çekilmek zorunda kalınca Süleyman Paşa, Ösek Kalesi'ne bir miktar asker bırakıp Vulkovar'a döndü, buradan Halep Valisi Siyavuş Paşa ile birlikte 1 Eylül 1687'de Tuna üzerinde kurulan köprüden Varadin'e gitti. Varadin'deki istişarede müttefik birliklerinin Sombor ile Bačka arasında olan sekiz saat mesafedeki Paşadası mahallinde bulunduğu öğrenildi. Varadin Köprüsü başında yoklama yapılarak buraya bir miktar sipah, silâhdar ve levend gönderilmesi kararlaştırıldı. Câfer Paşa kumandasındaki askerler Varadin Köprüsü'nden karşıya geçti, aralıksız yağın yağmurdan dolayı ordu çok sıkıntı çekti ve geri döndü, Varadin'in muhafazası Câfer Paşa'ya bırakıldı. Ardından burası müttefik güçlerin kontrolüne girdi. Avusturyalılar iç kaleyi yeniden yapılarak sağlamlaştırdı. Ayrıca Tuna nehrine bakan kıyılarında derin ve geniş hendekler kazıldı, sağlam tabur ve kat kat şaranpo, çok miktarda tabya inşa edildi. 1694'te Sadrazam Sürmeli Ali Paşa idaresindeki Osmanlı ordusu Varadin Kalesi'ne ulaştığında sert bir direnişle karşılaştı. Osmanlı askerleri top menzili içinde kaldığından ordunun etrafında hendekler kazıldı, askerler hazırlanan metrislere yerleşti. Gün içinde de istihkâm ve top tabyaları inşası sürdü. 13 Eylül 1694 Salı günü başlayan ve yirmi iki gün süren çarpışmalardan bir sonuç alınamayınca Osmanlı birlikleri 4 Ekim 1694'te Belgrad'a döndü.

II. Mustafa, 18 Zilkade 1106 (30 Haziran 1695) tarihinde çıktığı birinci Avusturya seferinde de Varadin kuvvetli bir Avusturya üssü durumundaydı. Bu seferin hedefleri arasında olan Varadin bir son-

1686 yılında Varadin'i gösteren bir gravür

raki sefer için de ön plana alındı. II. Mustafa yeni bir sefere çıkarak 16 Ağustos 1697'de Belgrad'a ulaştı. Elmas Mehmed Paşa Tımişvar tarafına, bazı askerî erkân da Varadin tarafına gidilmesi yolunda görüş belirtti; bu müzakerede Varadin'in çok güçlü bir şekilde berkitilmiş olduğu ifade edildi. Elmas Mehmed Paşa'nın ısrarıyla Tımişvar tarafına karar verildi. Bu sefer Zenta mağlûbiyetiyle sonuçlandı ve ardından Karlofça Antlaşması'na göre Sava nehri doğal sınır kabul edildi; böylece Varadin'in Avusturya tarafında kaldığı kabul edilmiş oldu.

1128'de (1716) Sadrazam Ali Paşa'nın şehid düşmesiyle sonuçlanan ve Türk tarihinde çok etki bırakmış olan savaş Varadin'de cereyan etti. Ali Paşa, Avusturya seferine çıkarak 22 Temmuz 1716'da Belgrad'a ulaştı. Burada savaş meclisi toplandı ve ordunun harekât güzergâhı belirlendi. Yeniçeri Ağası Hüseyin Ağa, Tuna üzerinden geçip Tımişvar tarafına geçilmesini teklif ederken Rumeli Beylerbeyi Sarı Ahmed Paşa'nın telkiniyle Varadin üzerine gidilmesine karar verildi. Burada Prens Eugene kumandasındaki Avusturya ordusuyla yapılan savaşta Osmanlı güçleri bozguna uğradı. Varadin muharebesi beş saat sürdü, büyük kayıplar verildi. Osmanlı kroniklerinde bu yenilgiyi anlatmak için "Varadin senesi" tabiri geçer. 1717'de Halil Paşa'nın çıktığı Belgrad seferinde Prens Eugene yine askerini Varadin'de toplayarak harekete geçti ve bu civarda Osmanlı askerini yeni bir yenilgiye uğrattı.

1736-1739 Osmanlı-Avusturya savaşları sırasında da Varadin önemli üs vazifesi gördü, orduların büyük bölümünün toplanma mahalli oldu. Savaş gemilerinin bir kısmı 1736'da Varadin Tersanesi'nde inşa edildi. Sefer lojistiği açısından da önemli depo hizmeti görüyordu. 1739'da Belgrad'ı kaybeden Avusturya ordusu 24 Eylül'de karargâhını Varadin'e çekti. Ordu burada iken kalenin tahkimatı güçlendirildi. Bu savaşta Belgrad'ın Osmanlılar'a teslimiyle birlikte burada yaşayan Ermeniler Varadin'e yerleşti. Osmanlılar'ın Belgrad'ı ele geçirmesiyle beraber Varadin yeniden önem kazandı. Avusturya 1754-1766 yıllarında aşağı kaleyi genişletip kuzey, doğu ve batısını surlarla çevirdi. Tuna kıyısında hendekler kazılarak yeni bir köprübaşı yapıldı ve topraklarla donatıldı. Yukarı kalede yeni burçlar inşa edildi. 1768-1783 arasında 16 km. uzunluğunda dört katlı yer altı dehlizleri açıldı. 1848-1849 Macar bağımsızlık savaşında Avusturya'ya karşı ayaklanan Varadin muhafızları ihtilâlcilerin ye-

nilgisiyle teslim oldu. Kale 1860 yılından beri silâh deposu olarak kullanılmaktadır. 1809-1813 Sırp isyanları ve kargaşalıklar sırasında Avusturya tarafına çok sayıda Sırp göç etti. Bu tarihte Avusturya sınırlarında bulunan Petrovaradin'de 61.714 Sırp mülteci vardı. Varadin, 1918'de Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun dağılması ile birlikte Yugoslavya'ya bağlandı, Novisad'a ise 1929'da dahil oldu. 1946 yılında Varadin'in içinde yer aldığı Voyvodina bölgesi özerk hale geldi. 1989'da özerklik kaldırıldı ve tekrar Sırbistan'a bağlı duruma geldi. 1948 yılında nüfusu 9773 iken 2011 nüfus sayımlarına göre Varadin kasabasında 15.911 kişi yaşamakta, köleleriyle birlikte bu sayı 33.865 kişiye ulaşmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, TD, nr. 549, 579, 673,1000; BA, KK, nr. 262, 266; T.SMA.d., 5246; *Celâlzâde Sâlih Çelebi'nin Tarih-i Sultan Süleyman İsmi Eseri* (haz. Seyid Ali Topal, doktora tezi, 2008), AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 268-282; Celâlzâde Mustafa Çelebi, *Tabakâtü'l-Memâlik ve Derecâtü'l-Mesâlik* (haz. Funda Demirtaş, doktora tezi, 2009), EÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 187-191; Selânikî, *Târih* (İpşirli), II, 630; Hasanbeyzâde Ahmed, *Târih* (haz. Şevki Nezih Aykut), Ankara 2004, III, 497-498, 593, 675; *Topçular Kâtibi Abdülkadir (Kadri) Efendi Târihi* (haz. Ziya Yılmaz), Ankara 2003, s. 140-141, 170-171, 267-269, 342; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme* (Dağlı), VII, 55-56; *Anonim Osmanlı Tarihi: 1099-1116/1688-1704* (haz. Abdülkadir Özcan), Ankara 2000, s. 70-84, 126-128; Ahmed b. Mahmûd (Göynüklü), *Târih*, Berlin, Staatsbibliothek, Ms.or.quart, nr. 1209, vr. 274^a-276^b; Defterdar San Mehmed Paşa, *Zübde-i Vekayîât* (haz. Abdülkadir Özcan), Ankara 1995, s. 226-231, 232-252, 399-402, 492-494, 553-564, 654-672; Silâhdar Mehmed Ağa, *Nusretnâme: Tahlil ve Metin* (haz. Mehmet Topal, doktora tezi, 2001), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, tür.yer.; a.mlf., *Zeyl-i Fezleke* (haz. Nazire Karayay Türköl, doktora tezi, 2012), s. 1059-1061, 1083, 1586; Râşid Mehmed Efendi - Çelebizâde Âsim Efendi, *Târih-i Râşid ve Zeyli* (haz. Abdülkadir Özcan v.dğr.), İstanbul 2013, I, tür.yer.; II, 1016-1055; J. W. Zinkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi* (trc. Nilüfer Epçeli), İstanbul 2011, III, 430-431,435; V, 88, 372-374, 467; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II, 323; III/1, s. 470-473, 533-536; III/2, s. 425-426, 505-510, 552-568, 591; VI/1, s. 119-120; B. W. McGowan, *Sirem Sancağı Mufassal Tahrir Defteri*, Ankara 1983; I. Parvev, *Habsburgs and Ottomans between Vienna and Belgrade (1683-1739)*, New York 1995, s. 163; Selim Aslantaş, *19. Yüzyılın Şafağında Balkanlar Osmanlıda Sırp İsyanları*, İstanbul 2007, s. 153; Hakan Karagöz, *1737-1739 Osmanlı-Avusturya Harbi ve Belgrad'ın Geri Alınması* (doktora tezi, 2008), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 100-122; Ayşe Özkan, *Miloş-tan Milan'a Sırp Bağımsızlığı (1830-1878)*, İstanbul 2011, s. 324-325; D. Vukmirović, "2011 Census of Population, Households and Dwellings in the Republic of Serbia, First Results", *Statistical Office of the Republic of Serbia, Belgrade* 2011, s. 24; "Petervarad", *Rêvai Nagy Lexikona*, Bu-

dapest 1922, XV, 387; Bekir Kütükoğlu, "Varadin", *İA*, XIII, 203-206; G. David, "Varadin", *Eİ²* (İng.), XI, 142; M. Nc., "Petrovaradin", *Vojna Enciklopedija*, Beograd 1964, VI, 755-756.

BEKİR GÖKPINAR

VÂRİSÜDDİN MUHAMMED

(bk. WARİTH DEEN MUHAMMED).

VARLIK

1933'ten beri
yayım hayatını sürdüren edebiyat,
sanat ve fikir dergisi.

15 Temmuz 1933 tarihinde Ankara'da on beş günde bir büyük boy olarak yayım hayatına başladı, yayımlanan sayıları 1300'e yaklaştı. Kurucusu ve yayımcısı Yaşar Nabi'dir (Nayır). Derginin adı onunla özdeşleşti ve uzun yıllar onun tarafından çıkarıldı, sorumluluğu ise Yaşar Nabi'nin ölümüne yakın bir zamanda kızı Filiz Nayır Deniztekin tarafından üstlenildi (1 Ocak 1981), ardından bu sorumluluğa sahipliği de eklendi. Yayımında bir süre Konur Ertop'un önemli katkıları oldu. Şubat 1983-Mayıs 1990 arasında genel yayım yönetmenliğini Kemal Özer, daha sonra da Enver Ercan üzerine aldı. Derginin ilk sermayesi Nahit Sırrı (Örik) tarafından temin edildi, Yaşar Nabi o sırada memur olduğundan sahibi ve yayımcısı Sabri Esat (Siyavuşgil) olarak gösterildi. Çıkış hazırlıklarından haberdar olan Abdülhak Şinasi de (Hisar) onları teşvik edip destekledi. Sabri Esat 1941, Nahit Sırrı da 1943 yılında dergiyi ilişkilerini kesti. Cumhuriyet'in onuncu yılında başlayan yayımının ilk sayısında *Varlık*'in çıkış sebebi ülkede bir tek hakiki sanat mecmuasının bulunmamasıyla açıklandı. Bu boşluğu doldurarak her alanda "yokluktan varlıklar yaratma" işine girişen inkılâbın bu alandaki ihtiyacına cevap verilmesi ve yaratıcı bir inkılâp neslinin var olduğunun gösterilmesinin amaçlandığı belirtildi. Resmî ideolojiye tam desteğini böylece ortaya koyan derginin ilk yıllarında devletten aldığı yardımla ayakta kalabildiği yayımcısı tarafından ifade edildi ("Otuz Yıl", nr. 602, 15 Temmuz 1963, s. 2).

Dokuz yıl süren birinci döneminde eski Yedi Meş'aleciler'i de bünyesinde toplayan dergide şiir, hikâye, eleştiri, deneme gibi edebî verimler yanında ekonomi, felsefe, psikoloji içerikli yazılarla folklorik konulara, piyes tefrikalarına da yer verildi. Okuyuculara Bulgar, Rus, Yunan, Portekiz, Alman, Rumen, İngiliz, İtalyan edebiyatlarından